

MORFOLOGIA VERBAL CATALANA

I

CONSIDERACIÓ GENERAL

En les ratlles que segueixen ens proposem de fer un estudi de la morfologia dels verbs catalans d'acord amb principis lingüístics que ens semblen adequats. Cal aclarir, d'antuvi, que les idees que exposarem no són el resultat de l'aplicació de la metodologia de cap escola o doctrina lingüística determinada: tanmateix, tindrem en compte, certament, el pensament de diferents tendències i orientacions que constitueixen manifestacions fonamentals de la lingüística moderna.

Ens proposem de descriure, primerament, els verbs catalans que podem considerar regulars d'una manera que ens sembla raonable i conseqüent; després, explicarem les diferents menes d'irregularitats i establirem una classificació dels verbs anomenats irregulars d'acord amb els mateixos principis fonamentals.

II

SOBRE ALGUNS CONCEPTES PREVIS

A) El concepte de morfema

Un concepte que considerem bàsic per al nostre propòsit és el de morfema, en el sentit general en què és entesa aquesta noció a l'Amèrica del Nord i en moltes escoles i en molts lingüistes europeus.¹ En el cas

1. La bibliografia sobre els morfemes és considerable. Ultra l'atenció que li és dedicada en les grans obres de caràcter general, són especialment importants els següents estudis: C. E. BAZELL, *On the Problem of the Morpheme*, «Archivum Linguisticum», I, 1-5; C. F. HOCKETT, *Problems of Morphemic Analysis*, «Language», 23 (1947), 321-343; D. L. BOLINGER, *On Defining the Morpheme*, «Words», 4 (1948), 18-23; E. A. NIDA, *The Iden-*

concret dels verbs catalans podem considerar morfemes tant l'expressió de l'arrel — que comporta la idea lèxica en tota la conjugació — com la dels anomenats tradicionalment accidents del verb (temps, persona, etc.). Per tant, no fem el mot morfema en el sentit que aquest concepte és oposat al de semantema: segons els partidaris d'aquesta dualitat, els semantemes expressen les idees lèxiques o gramaticals que es corresponen, en general, a les arrels, mentre que els morfemes expressen les modificacions o relacions de les dites idees, sobretot, per mitjà de la derivació i de la flexió. En una forma verbal com *prediem*, *pre-* seria un morfema derivatiu, *-di* un semantema que expressa la idea de 'dir', *-e* un morfema que expressa la conjugació o el temps — o ambdós alhora — i *-m* indica clarament la primera persona del plural. Segons el concepte més general — o genèric — que hem indicat, totes les parts del mot esmentat són morfemes. Certament, tant des d'un punt de vista com des de l'altre, l'anàlisi podria ésser diferent en els detalls. Segons la glossemàtica, creada per Hjelmslev, els anomenats plerematemes (que equivalen, parcialment, als semantemes) comprenen les arrels i els derivatius i s'oposen als morfemes, que expressen, en general, les categories flexionals. El concepte de morfema és més restringit, encara, d'acord amb aquesta posició. D'una manera rigorosament formal, els morfemes són definits llavors com a unitats susceptibles d'ésser exigides en l'anomenada reacció heterosintagmàtica, és a dir, les relacions que es donen entre sintagmes (que equivalen, de fet, als mots, segons la doctrina de Hjelmslev). Així el femení d'un mot com *senyora* s'imposa en un adjectiu que pot referir-s'hi, com *bona*, etc.²

B) Les classes de morfemes

Per a nosaltres, el morfema és un concepte genèric, en el sentit que comprèn tota mena d'unitats significatives. Podem dividir els morfemes en tres grups fonamentals: els radicals, que expressen les arrels, els derivatius i els flexius. Les dues darreres classes es relacionen amb la derivació i la flexió (en sentit estricte). La primera afecta categories menys generals i definides, i la seva aparició, per primera vegada, en un mot, suposa un procés de creació lèxica; la flexió afecta categories generals d'una llengua, a les quals són sotmesos tots els mots que poden tenir-la. Si

tiplification of Morphemes, «Language», 24 (1948), 4-41; Z. S. HARRIS, *Morpheme Alternants in Linguistic Analysis*, «Language», 18 (1942), p. 169-190; L. ROUDET, *Morphèmes et sémantèmes*, «Bull. de la Soc. de Ling.», 28 (1928), 69-79; L. HJELMSLEV, *Essai d'une théorie des morphèmes*, «Actes du IV Congrès International des Linguistes» (Copenhague 1938).

2. Vegeu l'obra d'E. ALARCOS, *Gramàtica Estructural* (Madrid 1951).

inventem un nom o un verb en català, per exemple, immediatament el posem en relació amb les categories flexionals corresponents (el gènere i el nombre, si és un nom, i el temps — amb el mode — i la persona — amb el nombre —, si és un verb). En canvi, la relació del nou mot amb les categories derivatives serà potencial i contingent. D'altra banda, els morfemes flexius expressen, en general, categories molt més clares i definides que les pròpies de la derivació. L'existència d'aquestes categories se'ns fa evident fins i tot quan no hi ha una expressió formal separable; per exemple: la forma *dic* del verb *dir* expressa en català l'arrel, el temps (i el mode) i la persona (i el nombre). De fet, els flexius afecten generalment les relacions formals entre els mots, tal com podem observar, per exemple, en la concordança de gènere, nombre, etc. La forma esmentada *dic* ocupa el mateix lloc que *canto*, per exemple, en l'estructura de la frase (després de *jo*, etc.). Els derivatius no permeten una delimitació tan clara, tot i que algunes vegades ofereixen una significació tan definida i general com la del sufix *-ble* en català per a indicar la possibilitat d'una idea verbal. Els derivatius i els flexius presenten un caràcter comú de dependència respecte a les arrels, les quals, a diferència dels anteriors, poden correspondre a un mot, com en el cas de moltes partícules (l'adverbi *ara*, la preposició *contra*, etc.). En el nostre estudi dels verbs catalans ens referirem només a la primera i a la darrera de les classes de morfemes esmentades.

C) La significació dels morfemes

El fet de tenir una significació distingeix els morfemes dels fonemes: aquests darrers són unitats mínimes no significatives. Els problemes que afecten la significació dels morfemes — com la significació en general en el llenguatge — són extremament complicats i, d'altra banda, ultrapassen l'objecte d'aquest estudi. Ens limitarem, doncs, a unes quantes consideracions. En primer lloc, el concepte de significació cal entendre'l en un sentit més aviat ampli: en dir que els morfemes tenen significació volem dir que tenen una raó d'ésser en el doble pla, expressiu i significatiu, de la llengua i que no es limiten, per tant, a consistir en un fonema o una successió de fonemes. Els prefixos de verbs com *re-tenir*, *con-tenir* no tenen un veritable caràcter morfemàtic — en el sentit que entenem aquest concepte —, puix que, en els casos concrets indicats, no aporten cap matís o modificació a la significació del mot. En realitat, la significació se'ns presenta clara i definida en les arrels dels noms i els verbs: a diferència dels derivatius i dels flexius, la significació no depèn

d'una pluralitat. En aquestes dues darreres classes de morfemes cal que l'expressió se'ns doni en un seguit de casos repetits: la pluralitat de casos en els quals una -s final es relaciona, en català, amb la segona persona de la conjugació, ens fa pensar que la dita -s és l'expressió regular de l'alludida segona persona. Els flexius, però, ofereixen una significació molt més clara i constant que els derivatius: hom pot comparar, per exemple, la significació general i invariable de -s final per a l'expressió de la segona persona verbal amb un derivatiu tan important com el que trobem en mots com *menja-dor* (lloc), *calça-dor* (instrument) o *imita-dor* (agent). L'anàlisi es complica si volem tenir en compte mots com *senador*, etcètera. La significació dels derivatius depèn essencialment del valor productiu dels afixos. Finalment, podem trobar una significació abstracta i funcional, també, entre les arrels: pensem en els anomenats mots funcionals. Un exemple interessant és *to*, en anglès, per a l'expressió de l'infinitiu.

En analitzar els morfemes flexius del verb català ens trobarem amb el problema de la vocal temàtica, la significació de la qual és purament gramatical, car no té cap transcendència en la realitat. El mateix s'esdevé amb el gènere dels noms asexuals (*paper* es masculí i *presó* femení, sense cap justificació en la realitat). A diferència de la conjugació, el gènere es manifesta, amb tot, en la relació formal entre els mots. El fet que la conjugació — com el gènere — constitueixi una categoria formalment expressada ens permet d'atribuir-li una significació, doncs, bé que no manifesti cap mena de correspondència amb la realitat.

D) Les variants dels morfemes

Els morfemes no se'ns ofereixen sempre de la mateixa manera. La variació pot tenir una explicació fonològica general: en català, per exemple, qualsevol consonant que forma parella amb una sorda corresponent es converteix en aquesta darrera en posició final (compareu, així, *amiga* amb *amic*), llevat de **ʒ**, que esdevé sorda, però africada **ʒ̣** (fonemàticament **tʃ**). Igualment, qualsevol *a* o *e* (oberta o tancada) esdevé una vocal neutra en posició no accentuada en mots de més d'una síl·laba. El mateix cal dir de tota *o* (tancada o oberta), en la mateixa posició, que esdevé *u*. Les variants del morfema són distribuïdes d'una manera complementària (allà on en trobem una no en podem trobar una altra). Certament, hi ha encara les variants lliures i les que trobem en un paradigma determinat — per exemple, la conjugació d'un verb — que no obeeixen a lleis fonològiques generals: dins un cert grup de verbs irregulars — els que tenen l'arrel

acabada en *-u* — aquesta *-u*, davant vocal accentuada, esdevé *b* (*v* ortogràfica) en un subgrup, *i* en un altre i es perd en un altre. En altres casos, les variants d'un mateix morfema no permeten cap raonable justificació fonològica: per exemple, les formes velaritzades catalanes (en el verb *beure*, **bék**, **bég-** i **bég-**, etc.).

Les variants d'un morfema, d'altra banda, poden correspondre a determinades variacions en la significació: això no passa en les formes del darrer exemple, puix que no hi trobem un conjunt homogeni que justifiqui l'atribució d'una determinada significació addicional. La situació és ben diferent si pensem en formes verbals com les angleses *write* i *wrote*: a la comuna expressió de la idea lèxica — 'escriure' en català — la segona afegeix la de passat. No obstant això, podem comparar una forma com *wrote* amb *dic* o *bec* en català, perquè trobem en totes elles significacions que en altres formes verbals — les regulars — apareixen expressades separatament (per exemple, *work-ed* en anglès i *tem-o* en català).

Ací ens cal referir-nos a la possibilitat de l'anomenat morfema zero o, d'acord amb la posició més corrent, de la variant zero d'un morfema. Es tracta d'una ficció que permet, diuen, de completar l'anàlisi.³ Per a nosaltres l'ús del zero tindrà la seva justificació quan la manca d'una expressió fònica és característica: per exemple, la primera i la tercera persona d'alguns temps de la conjugació en català. En canvi, la *-o* final de la primera persona del present d'indicatiu, per ella mateixa, expressa temps i persona i no veiem la necessitat de considerar un zero per a l'expressió del temps — puix que l'expressió temàtica és absent en totes tres conjugacions — i deixar la *-o* per a l'expressió de la persona, perquè aquesta *-o*, ultra la seva relació amb la primera persona, és exclusiva d'aquest temps. Certament, resta la possibilitat de considerar la dita *-o* com a expressió del temps i zero la de persona, però per la *-o* distingim perfectament la persona. Un altre problema semblant ens presenten les formes velaritzades: en un verb com *beure*, per exemple, **bék**, **bég-** i **bég-** són variants de l'arrel velaritzada. Les dues darreres, però, se'ns presenten seguides dels morfemes de temps i persona: la primera, sense cap altra expressió addicional, ens indica no solament l'arrel, sinó també el temps i la persona. No podem dividir la primera variant en dues parts — **bék** — i atribuir l'expressió de l'arrel a la primera i la del temps i la persona a la segona. Llavors, també hauríem de fer una separació paral·lela en les altres dues variants: això és inacceptable, perquè els morfemes que expressen el temps i la persona segueixen clarament la variant de l'arrel.

3. És molt interessant, en aquest aspecte, l'estudi de W. HAAS, *Zero in Linguistic Analysis*, «Studies in Linguistic Analysis» (Oxford 1957), 33-53.

E) Sobre els fonemes del català

No pretenem de fer ací un estudi dels fonemes catalans: ens limitarem a exposar la nostra posició sobre alguns aspectes més discutibles. El primer problema és el de la vocal neutra. És ben sabut que, en català, tota *a*, *e* oberta o *e* tancada esdevé una vocal neutra en perdre l'accent en els mots polisil·làbics. Per aquest motiu, ha estat considerada, generalment, com una variant de les dites vocals. Tanmateix, entre els monosíl·labs la diferència entre els sons indicats i la vocal neutra és capaç d'alterar la significació: no és el mateix *Jo sé que vols estudiar* i *Jo sé què vols estudiar*. Tenint en compte aquest fet i sense cap propòsit de resoldre ací aquest problema, usarem, doncs, el signe φ amb caràcter fonològic — o fonèmic — en tots els casos.⁴ Quant al problema de les semiconsonants, no veiem cap motiu decisiu per a considerar fonemes independents els sons *j* i *w*.⁵ Per tant, considerarem aquests sons variants dels fonemes *i* i *u* respectivament. Respecte a les consonants, el problema més greu és el que presenten les africades. Alarcos les considera compostes de dos fonemes⁶ i Badia ens diu que es tracta de fonemes africats, llevat del grup *ts*, el qual no té existència com a unitat fonemàtica, puix que, o bé es descompon en dos fonemes o bé es confon amb el fonema *s*- (cas de *tsar* = *sar*).⁷ Com que no sembla raonable d'estendre'ns més ací sobre el problema, ens limitarem a dir que creiem més justificada la posició ja alludida d'Alarcos, perquè ens permet de no multiplicar innecessàriament el nombre dels fonemes. Per tant, tindrem les següents combinacions de fonemes en comptes dels fonemes africats corresponents: **ts**, **dz**, **tš** i **dž**. Finalment, usarem els signes fonètics amb caràcter fonològic (o fonèmic), en el sentit de l'expressió de fonemes.

4. La posició d'E. Alarcos és exposada en l'article *Sistema fonemàtic del catalán*, «Archivum», III (1953), 135-146. La d'A. M. Badia i Margarit en l'article *Función significativa y diferencial de la vocal neutra en el catalán de Barcelona*, *RFE*, XLVIII (1965), 79-93.

5. Vegeu l'article citat d'E. ALARCOS. També, el treball d'A. M. BADIA I MARGARIT, *Problemas de la commutació consonàntica*, *BdF*, XXI (1965), 213-335.

6. Vegeu l'article citat d'Alarcos.

7. Vegeu l'article citat de Badia i Margarit, especialment les pàgs. 295-335.

III

LA DESCRIPCIÓ DELS VERBS REGULARS

A) Idea general

Sembla evident que les formes verbals ens ofereixen, junt amb l'arrel, l'expressió de certes categories verbals. En les formes que podem considerar més purament verbals, és a dir, les personals, podem observar que les variacions que presenten són degudes a l'arrel, a la conjugació, al temps i a la persona. No trobem, per contra, un morfema o expressió especial per al mode, l'aspecte o el nombre. Cal considerar els dos primers junt amb el temps i el darrer amb la persona. En algun cas, un mateix morfema expressa el temps i la persona, sense indicació de la conjugació, com la *-o* final de la primera persona del present d'indicatiu o la *í* del perfet del mateix mode. Després de la indicació de la conjugació, ens trobem amb la mateixa mena d'expressió conjunta en la primera persona del futur *-ré*. En els verbs irregulars, una forma indivisible com *dic* o *bec* ens expressa conjuntament l'arrel, el temps (amb el mode) i la persona (amb el nombre). Tal com hem dit abans, representarem per zero la manca d'una expressió característica de les categories verbals. Prescindim del zero, de tota manera, quan un morfema pot representar més d'una de les categories indicades o quan la manca d'expressió fonemàtica no és característica o diferencial respecte a les formes d'un mateix grup. En la primera persona del present d'indicatiu, per exemple, no hi ha expressió de la conjugació en cap de les tres conjugacions i, per tant, aquesta manca no és característica de cap de les dites conjugacions. Finalment, tant l'arrel com les altres categories són sotmeses als canvis fonològics generals — el canvi de tota *a* o *e* oberta o *e* tancada en la vocal neutra sense l'accent, etcètera —, però caldrà assenyalar en aquestes darreres altres canvis propis de les conjugacions regulars. En referir-nos als verbs irregulars veurem que caldrà tenir en compte també aquests canvis especials.

B) L'expressió de l'arrel

En totes les formes regulars l'expressió de l'arrel se'ns apareix ben clarament, tot i que, tal com hem dit, és sotmesa als canvis fonològics generals. En les formes irregulars l'expressió de l'arrel, tal com hem vist, pot presentar-se junt amb la del temps i de la persona en una unitat indi-

visible (*dic, bec, etc.*). D'alguna manera, qualsevol forma verbal conté sempre l'arrel. L'expressió de la conjugació, tanmateix, pot manca, especialment en les formes irregulars. Pel que fa a la del temps, hom pot considerar el present d'indicatiu sense una indicació especial i una expressió fonemàtica de la primera i la segona persona manca en algun temps. Les formes nominals del verb —infinitiu, gerundi i participi— formen un grup relativament independent: l'expressió de cadascuna d'aquestes categories hi equival, en certa manera, a la de temps i, evidentment, la de persona manca en totes elles (per això hom les anomena, també, impersonals).

C) L'expressió de la conjugació

La indicació de la conjugació manca en algunes formes regulars i, sobretot, en les irregulars. Cal tenir en compte que es tracta d'una categoria sense cap transcendència extragramatical. D'altra banda, en alguns casos l'expressió de la conjugació no és exclusiva: la *e* tancada de l'imperfet de subjuntiu, per exemple, és pròpia de les dues primeres conjugacions alhora. Una expressió indirecta de la conjugació és la que trobem, per exemple, en infinitius en *-re*, els quals només poden pertànyer a la segona i, en una part molt reduïda, a la tercera.

L'expressió de la conjugació, a causa del seu caràcter especial ja indicat, no és considerada, a vegades, com una categoria relativament independent. Llavors, formen part del tema o expressió de l'arrel o bé del temps. En ambdós casos, de tota manera, s'augmenta innecessàriament, amb la confusió consegüent, el nombre de formes d'alguna de les dues categories alludides: en el primer cas, de l'arrel (en el verb *témer* tindríem *tēm-*, *tēmé-*, *tēmé-*, etc.), i en el segon, del temps (*-ábē-*, *-iē-*; *-árē-*, *-érē-*, *-irē-*, etc.). Sembla més aconsellable de separar allò que en la llengua se'ns apareix separable malgrat els problemes que aquesta solució també comporta. És ben sabut que, tradicionalment, les anomenades desinències contenen, a vegades, les expressions de la conjugació o vocal temàtica, la del temps i la de la persona conjuntament. De les dues possibilitats alludides abans, la darrera és més convincent, perquè, bé que multiplica les formes temporals, sembla resoldre alguns problemes: per exemple, d'una banda, la *e* tancada de l'imperfet de subjuntiu, a la qual atribuïm el caràcter de vocal temàtica, separada de l'expressió de temps, fa referència també a aquest darrer en la primera conjugació, puix que cap altre temps no té aquesta vocal; d'altra banda, si separem, també en la primera conjugació, *-á-bē* a l'imperfet d'indicatiu, la darrera part, considerada com l'expressió de temps, ens porta indirectament a la pri-

mera conjugació, puix que les altres no tenen *b* en el dit temps. L'expressió conjunta de la vocal temàtica i el temps supera, certament, aquestes dificultats. Ultra això, hi ha una coincidència entre la *-e-* de la persona 6 del present d'indicatiu de totes tres conjugacions i la *-e-* de l'imperfet d'indicatiu de la segona i de la tercera conjugació, que l'alludida consideració unitària de la vocal temàtica i el temps fa desaparèixer. Malgrat aquestes dificultats, l'anàlisi que hem defensat abans, d'acord amb el qual separem en les formes verbals tot allò que en la llengua sembla separable i que té, malgrat ésser-hi solament i no en la realitat (com la conjugació) un contingut significatiu, ens sembla més atractiva i ajustada a una interpretació més objectiva.

Una dificultat important en la consideració de la vocal temàtica és la pluralitat de formes, les quals no poden explicar-se sempre per les lleis fonològiques generals de la llengua. El canvi d'una *-a-* en una vocal neutra en perdre l'accent és un fenomen molt general, però si comparem la dita *-a-* amb la *-e-* de l'imperfet de subjuntiu de la primera i de la segona conjugació, la situació és ben diferent. Combinant els canvis generals amb els particulars de les conjugacions, podem dir :

En la primera conjugació, en comptes d'una *-a-* que podem considerar la forma bàsica de la vocal temàtica en aquesta conjugació, trobem una vocal neutra quan manca l'accent, una *-e-* davant *m* i *u* i una *-e-* davant *s*.

En la segona conjugació, en comptes d'una *-e-* que considerem forma bàsica, trobem una vocal neutra quan manca l'accent, una *-e-* davant *m* i *u* i una *-i-* davant una vocal.

En la tercera conjugació trobem només una *-i-*, accentuada o no.

Si preferim de no referir-nos als canvis particulars indicats des d'un punt de vista fonològic, podem exposar una justificació morfològica i dir que, per exemple, a l'imperfet de subjuntiu de la primera i la segona conjugació la vocal temàtica és una *e*. Cal tenir en compte que les formes amb *e* i *e* de la primera conjugació (les primeres corresponen a les persones 4 i 5 dels dos presents i les darreres a l'imperfet de subjuntiu) són comunes amb la segona i que les amb *i* de la segona (a l'imperfet d'indicatiu) són comunes amb la tercera. Tal com ja hem dit abans, hi ha formes sense cap indicació de la conjugació, com la primera persona del present d'indicatiu o del perfet del mateix mode.

És curiós d'observar que els temps de passat tenen la vocal temàtica accentuada enfront dels de futur, que la tenen no accentuada. Els dos presents vacillen, puix que tenen formes accentuades i no accentuades en la vocal temàtica. Les formes nominals no poden entrar en aquesta comparació perquè llur significació és diferent. El contrast indicat permet,

potser, d'atribuir una significació genèrica addicional de passat a la vocal temàtica dels temps que expressen aquest període temporal, una de futur als dos temps que expressen aquest període (el futur i, en un dels seus usos fonamentals, el condicional) i una de present per als temps que expressen aquest període (en aquest cas, també pel fet que no hi ha una expressió especial per al temps en el present d'indicatiu i en les persones 4 i 5 del de subjuntiu).

D) L'expressió del temps

Estudiarem els diferents temps en particular i, tal com hem indicat abans, ens trobarem, junt amb l'expressió temporal exclusiva, amb la que es refereix, també, a la conjugació o a la persona.

Indicatiu present. — En la primera persona de les tres conjugacions no hi ha cap indicació respecte a aquestes. La **-u** final pot considerar-se com a expressió del temps i de la persona perquè, d'una banda, no la trobem en cap altre temps i, de l'altra, per ella podem distingir aquesta persona de les altres. Podem considerar la vocal neutra que segueix l'arrel en les persones 2 i 3 de la primera conjugació i la **-e-** que, en la mateixa posició, trobem a les persones 4 i 5 de les dues primeres conjugacions — i la **-i-** de la tercera — com a expressió de la conjugació i del temps a la vegada. Una altra solució seria de considerar separatament l'expressió del temps representada per zero, però sembla preferible de no **recórrer** a l'ús dels zeros innecessàriament i atribuir, si les circumstàncies ho permeten, l'expressió de les dues categories indicades a un sol morfema. Les persones 2 i 3 de la segona i de la tercera conjugació no presenten cap fonema ni per a l'expressió de la conjugació ni per a la del temps: en aquest cas podem dir que ambdues categories són representades per zero. La persona 6 a totes tres conjugacions no conté cap indicació de la conjugació i la vocal neutra que segueix l'arrel només pot ésser l'expressió del temps.

Indicatiu imperfecte. — En la primera conjugació el morfema temporal és **-be-**. A les altres dues conjugacions el morfema temporal és **-e-**, és a dir, la vocal neutra que segueix la vocal temàtica **-i-**. La posició després d'aquesta **-i-** la distingeix de la **-e-** de la persona 6 del temps anterior. Una solució per a evitar les dificultats que comporta la separació de l'expressió de la conjugació de la del temps seria una consideració conjunta d'ambdues en un sol morfema — **-ábe-** en la primera i **-ie-** en les altres dues —, però això seria poc conseqüent amb el criteri general que hem adoptat en aquest aspecte.

Indicatiu perfet. — La característica temporal general és, certament, **-rê-**, llevat de les persones 1 i 3. A la primera, la situació és la mateixa que hem vist a la primera persona de l'indicatiu present. A la tercera, la vocal temàtica no va seguida per cap indicació del temps: podem dir que aquest hi és representat per zero. La vocal temàtica forma amb la de les altres persones un grup completament homogeni.

Indicatiu futur. — El morfema o expressió temporal ofereix variants. Podríem dir que són **-rê-**, **-rá-** i **-rê-**, però cal justificar, primerament, la diferència entre **-rê-** a la primera persona i **-rá-** a la tercera. No podem afirmar que no hi ha expressió per a la persona en ambdues i atribuir, per tant, a les dites variants un valor temporal exclusiu, puix que la diferència entre les dues persones és ben patent en l'expressió. La solució podria ésser de considerar la variant de la primera persona en la mateixa situació que la primera persona de l'indicatiu present i de l'indicatiu perfet, amb la diferència ara que les dues categories — temps i persona — són representades per un conjunt unitari de dos fonemes en comptes d'un fonema. D'acord amb una característica molt general, podem dir que la persona 3 és representada per zero. Les altres variants poden justificar-se així: **-rá-** davant **s**, zero i **n**, i **-rê-** davant **m** i **u** (com la **-ê-** dels dos presents de la primera i la segona conjugació).

Condicional present. — L'expressió d'aquest temps, general i regular en totes les persones, és **-riê-**.

Una separació entre **-r-** com a indicació genèrica de futur (tenint en compte el valor fonamental del condicional per a expressar un futur relatiu al passat) i les vocals següents — expressions, llavors, de cadascun dels dos temps — suposaria una interpretació molt diferent de la conjugació, en la qual caldria comptar els temps compostos amb *haver* més participi en el mateix pla de les expressions morfològiques. Nosaltres hem exclòs d'aquest estudi els temps compostos — tant els formats amb *haver* més el participi com el perfet perifràstic, etc. —, perquè no els considerem de caràcter morfològic, sinó sintàctic, malgrat l'estreta relació que uneix els components.⁸

Subjuntiu present. — A les persones 1, 2, 3 i 6 de les tres conjugacions **-i-** és el morfema temporal — en el sentit que expressa el subjuntiu present i, per tant, temps i mode a la vegada — tal com els altres casos, puix que no hi ha cap expressió separada per al mode. La **-ê-** de la primera i de la segona conjugació i la **-i-** de la tercera es troben en el mateix pla que les corresponents de l'indicatiu present, amb les quals es confonen. La situació és diferent, tal com veurem aviat, en alguns verbs irregulars.

8. Vegem, per a la classe d'anàlisi que hem comentat, el llibre de W. E. BULL, *Time, Tense and the Verb* (Berkeley - Los Angeles 1960), especialment les pàgines 34-42.

Subjuntiu imperfect. — L'expressió d'aquest temps és alternant: **-s-** i **-si-** segons que el morfema es trobi en situació final o vagi seguit d'altres fonemes.

Imperatiu. — L'imperatiu planteja un greu problema, puix que, en realitat, no conté cap veritable expressió característica. Solament la segona persona, encara que tingui la mateixa forma que la tercera de l'indicatiu present, pot considerar-se, pel fet de referir-se a una altra persona, amb una certa independència. Altrament, alguns verbs irregulars tenen una forma especial per a la segona persona de l'imperatiu (*digues*, per exemple, etc.). Les altres formes que solen considerar-se de l'imperatiu són les mateixes que les dels dos presents i, d'altra banda, llur significació no s'aparta gaire de la que trobem en les del subjuntiu. La diferència és, sobretot, sintàctica: quan usem les formes subjuntives amb sentit d'imperatiu podem expressar-les seguides de pronoms personals febles, tal com s'esdevé amb l'infinitiu o el gerundi, contra la col·locació davant el verb en els altres casos. Cal tenir en compte, naturalment, que l'ús formal de tercera persona es correspon a un de real de segona en les persones 3 i 6 del subjuntiu present amb caràcter imperatiu.

E) L'expressió de la persona

És clara per a les persones 2 (**-s**), 4 (**-m**), 5 (**-u**), i 6 (**-n**) de tots els temps. La primera, o és representada per zero, o apareix en un mateix morfema juntament amb la temporal (**-u** de l'indicatiu present, **-i** de l'indicatiu perfect i **-rê-** de l'indicatiu futur). La tercera és caracteritzada per una falta d'expressió fonemàtica en tots els temps i, per tant, podem dir que és representada per zero.

F) Les formes nominals del verb

Ens ha semblat adequat de considerar aquestes formes amb independència de les personals que hem vist abans.

Infinitiu. — El caràcter de la **-r** final com a expressió de l'infinitiu és molt limitat en una gran part del domini lingüístic del català, puix que solament apareix — fonèticament — davant les formes pronominals febles. És semblant la situació de la **-t** final del gerundi, però aquest, ultra aquesta **-t**, conté una expressió general i constant en la **-n-**. D'altra banda, la **-r** final de la segona és inexistent en la llengua parlada fins i tot quan segueixen formes pronominals febles (*teme'l*, en comptes de *témer-lo*, etc.). Podríem dir que en totes tres conjugacions regulars trobem una vocal relacionada amb la conjugació que pot considerar-se també com a expressió de

l'infinitiu: llavors, la *-r* seria una expressió addicional particular, d'una manera paral·lela a la *-t* del gerundi. Certament, llavors l'expressió de l'infinitiu coincidiria amb la tercera persona de l'indicatiu perfect en les conjugacions primera i tercera. Això no és un obstacle important, sobretot tenint en compte el caràcter inusitat — fins a un cert punt — de l'indicatiu perfect. Els infinitius irregulars amb *e*, oberta o tancada (*poder* o *fer*), s'ajusten als caràcters generals exposats; en canvi, els acabats en *-re* no tenen cap relació directa amb la conjugació junt amb la presència constant del sufix indicat. Finalment, els verbs *dir* i *dur* no tenen tampoc cap relació directa amb la conjugació, però la *-r* només apareix en els casos indicats per als infinitius regulars amb *-r* final.

Gerundi. — El valor de la *-n-* com a característica general del gerundi, després de la vocal temàtica, sembla ben clar i general. Davant formes pronominals febles començades amb vocal (*hi*, *ho*) trobem l'expressió complementària de la *-t* final, que en els altres casos és purament ortogràfica. La *-e-* del gerundi a la segona conjugació és tancada en els verbs regulars i en gairebé tots els irregulars (s'exceptuen només els que tenen l'infinitiu també amb una *-e* com *poder*, *saber*, etc.).

Participi. — Ens sembla innecessari de parlar del participi passat, perquè només hi ha una classe de participi en aquest sentit: les restes del participi present llatí les trobem només en adjectius. La característica general és una *-t* en els verbs regulars, precedida de l'expressió de la conjugació: *-ā-*, *-ū-*, *-ī-*. Cal tenir en compte el caràcter nominal del participi i la seva combinació amb morfemes nominals; així, *cant-a-t*, *cant-a-d-a* (amb indicació del femení), *cant-a-t-s* (amb indicació del plural) i *cant-a-d-e-s* (amb indicació del femení i del plural).

A continuació donem la conjugació dels tres verbs que considerem models de les tres conjugacions regulars, amb la separació dels quatre morfemes corresponents a l'arrel, la conjugació, el temps i la persona (en el cas de les formes nominals, en comptes de temps i persona, la indicació de cadascuna de les tres formes anomenades també impersonals).

<u>Primera conjugació</u>			<u>Segona conjugació</u>			<u>Tercera conjugació</u>		
MODE INDICATIU								
Present								
<i>kánt</i>	<i>u</i>		<i>tém</i>	<i>u</i>		<i>dôrm</i>	<i>u</i>	
<i>kánt</i>	<i>ɛ</i>	<i>s</i>	<i>tém</i>	<i>ø</i>	<i>s</i>	<i>dôrm</i>	<i>ø</i>	<i>s</i>
<i>kánt</i>	<i>ɛ</i>	<i>ø</i>	<i>tém</i>	<i>ø</i>	<i>ø</i>	<i>dôrm</i>	<i>ø</i>	<i>ø</i>
<i>ként</i>	<i>é</i>	<i>m</i>	<i>tém</i>	<i>é</i>	<i>m</i>	<i>durm</i>	<i>i</i>	<i>m</i>
<i>ként</i>	<i>é</i>	<i>u</i>	<i>tém</i>	<i>é</i>	<i>u</i>	<i>durm</i>	<i>i</i>	<i>u</i>
<i>kánt</i>	<i>ɛ</i>	<i>n</i>	<i>tém</i>	<i>ɛ</i>	<i>n</i>	<i>dôrm</i>	<i>ɛ</i>	<i>n</i>

Primera conjugació

<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>ə</i>
<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>s</i>
<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>ə</i>
<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>m</i>
<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>u</i>
<i>kənt á</i>	<i>bɛ</i>	<i>n</i>

<i>kənt</i>	<i>i</i>
<i>kənt á</i>	<i>rɛ s</i>
<i>kənt á</i>	<i>ə ə</i>
<i>kənt á</i>	<i>rɛ m</i>
<i>kənt á</i>	<i>rɛ u</i>
<i>kənt á</i>	<i>rɛ n</i>

<i>kənt ɛ</i>	<i>rɛ</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>rá s</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>rá ə</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>rɛ m</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>rɛ u</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>rá n</i>

<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>s</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>m</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>u</i>
<i>kənt ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>n</i>

<i>kánt</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>kánt</i>	<i>i</i>	<i>s</i>
<i>kánt</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>kənt</i>	<i>ɛ</i>	<i>m</i>
<i>kənt</i>	<i>ɛ</i>	<i>u</i>
<i>kánt</i>	<i>i</i>	<i>n</i>

Segona conjugació

Imperfet

<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>s</i>
<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>m</i>
<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>u</i>
<i>tɛm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>n</i>

Perfet

<i>tɛm</i>	<i>i</i>
<i>tɛm é</i>	<i>rɛ s</i>
<i>tɛm é</i>	<i>ə ə</i>
<i>tɛm é</i>	<i>rɛ m</i>
<i>tɛm é</i>	<i>rɛ u</i>
<i>tɛm é</i>	<i>rɛ n</i>

Futur

<i>tɛm ɛ</i>	<i>rɛ</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>rá s</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>rá ə</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>rɛ m</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>rɛ u</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>rá n</i>

Condicional

<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>s</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>m</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>u</i>
<i>tɛm ɛ</i>	<i>riɛ</i>	<i>n</i>

MODE SUBJUNTIU

Present

<i>tɛm</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm</i>	<i>i</i>	<i>s</i>
<i>tɛm</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>tɛm</i>	<i>ɛ</i>	<i>m</i>
<i>tɛm</i>	<i>ɛ</i>	<i>u</i>
<i>tɛm</i>	<i>i</i>	<i>n</i>

Tercera conjugació

<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>
<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>s</i>
<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>
<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>m</i>
<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>u</i>
<i>durm í</i>	<i>ɛ</i>	<i>n</i>

<i>durm</i>	<i>i</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ s</i>
<i>durm í</i>	<i>ə ə</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ m</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ u</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ n</i>

<i>durm í</i>	<i>rɛ</i>
<i>durm í</i>	<i>rá s</i>
<i>durm í</i>	<i>rá ə</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ m</i>
<i>durm í</i>	<i>rɛ u</i>
<i>durm í</i>	<i>rá n</i>

<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>s</i>
<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>ə</i>
<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>m</i>
<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>u</i>
<i>durm í</i>	<i>riɛ</i>	<i>n</i>

<i>dòrm</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>dòrm</i>	<i>i</i>	<i>s</i>
<i>dò m</i>	<i>i</i>	<i>ə</i>
<i>durm</i>	<i>í</i>	<i>m</i>
<i>durm</i>	<i>í</i>	<i>u</i>
<i>dòrm</i>	<i>i</i>	<i>n</i>

<u>Primera conjugació</u>	<u>Segona conjugació</u>	<u>Tercera conjugació</u>
Imperfet		
<i>kęnt</i> é s ø	<i>tęm</i> é s ø	<i>durm</i> í s ø
<i>kęnt</i> é si s	<i>tęm</i> é si s	<i>durm</i> í si s
<i>kęnt</i> é s ø	<i>tęm</i> é s ø	<i>durm</i> í s ø
<i>kęnt</i> é si m	<i>tęm</i> é si m	<i>durm</i> í si m
<i>kęnt</i> é si u	<i>tęm</i> é si u	<i>durm</i> í si u
<i>kęnt</i> é si n	<i>tęm</i> é si n	<i>durm</i> í si n
FORMES NOMINALS		
Infinitiu		
<i>kęnt</i> á (r)	<i>tęm</i> ę (r)	<i>durm</i> i (r)
Gerundi		
<i>kęnt</i> á n (t)	<i>tęm</i> é n (t)	<i>durm</i> í n (t)
Participi		
<i>kęnt</i> á t	<i>tęm</i> ú t	<i>durm</i> í t

D'acord amb el nostre comentari sobre l'imperatiu, no hem inclòs aquest mode perquè no ofereix cap caràcter morfològic diferencial. La situació és diferent, tal com veurem aviat, en alguns verbs irregulars. Pompeu Fabra inclou el verb *perdre* com un segon model de la segona conjugació, i el verb *servir* (amb l'infix *-eix-*) com un segon model de la tercera.⁹ Ens sembla més adequat de considerar ambdós verbs entre els irregulars — malgrat la major freqüència del segon model de la tercera conjugació —, perquè, d'una banda, això simplifica el quadre de verbs regulars i, de l'altra, les diferències que, respecte als quadres indicats, ofereixen els dos verbs esmentats (i els grups que representen), entren dins el nostre concepte d'irregularitat. Certament, aquest concepte és convencional i la seva delimitació depèn del punt de vista que hom adopti i de la seva utilitat en l'estudi que ens proposem de portar a cap.

9. POMPEU FABRA, *Gramàtica Catalana* (Barcelona 1956), 42-43. Igualment, a la *Gramàtica Catalana*, excepcionalment detallada, de BADIA I MARGARIT (Madrid 1962), especialment les pàgines 294-331.

IV

ELS VERBS IRREGULARS

Considerem irregulars tots els verbs que no segueixen, doncs, els models de les tres conjugacions regulars (*cantar, témer i dormir*). De primer, assenyalarem les menes d'irregularitat que poden presentar-se. En referir-nos a les variants que poden explicar-se per les lleis fonològiques generals de la llengua, elegirem, ben sovint, la forma més representativa, de la qual podem deduir les altres: per exemple, si la diferència depèn de l'accent, donarem la forma accentuada, i si la variació és deguda a l'ensordejiment d'una consonant en restar en posició final, donarem la forma amb la consonant sonora: així, d'una banda, **bəu-** representa també **bəu-** i, de l'altra, **bég-** representa **bék-** (i **bəg-**). En el cas particular que una consonant sonora s'oposa a un grup final de fonemes sords — **-ž-** enfront de **-tš-** —, a causa del caràcter constant d'aquesta oposició, entenem que el primer fonema, en restar final, es converteix en el grup indicat (equivalent al so expressat fonèticament amb **š**). Aquestes variacions són generals, com les que hem vist en els verbs regulars, degudes a les lleis fonològiques generals de la llengua: per exemple, **-kánt-** i **kənt-**, etc. Entendrem per forma bàsica de l'arrel la que ens ofereix l'infinitiu, però en la seva variant accentuada si no ho és la de l'infinitiu i si podem trobar-la en la conjugació del mateix verb (generalment a la tercera persona de l'indicatiu present); en els verbs que tenen l'infinitiu (en **rə-**) precedit d'una **-d-** cal excloure aquest fonema, afegit a l'arrel acabada en **-n** o **-l** davant **-r**. Així, les arrels o formes bàsiques de l'arrel dels verbs *fer, estar, valer* o *treure* seran, respectivament, **f-**, **əst-**, **bál-** i **trəu-**. Igualment, la pronunciació **péndre** de *prendre* no s'oposa a l'arrel bàsica **prən-**.

A) Les classes d'irregularitats

Cal tenir en compte diferents possibilitats.

1. *Pluralitat de formes radicals que no podem relacionar segons els principis fonològics generals de la llengua.* — Poden presentar-se els següents casos:

a) Les formes radicals són totalment diferents. Així, en el verb *anar*: **ən-** i el grup **bátš, báz-** i **b-**, i en el verb *ser (ésser)* **ét, ér-**, **fó-** i **s-**.

b) Les formes radicals presenten una certa afinitat, la qual no pot explicar-se, però, ni per les lleis fonològiques generals de la llengua ni per

les particulars d'un verb o grup de verbs. Per exemple, les formes velaritzades, les quals constitueixen un grup heterogeni que comprèn la primera persona de l'indicatiu present, l'indicatiu perfet, els dos temps de subjuntiu i, ben sovint, el participi. Si un verb té l'arrel velaritzada en aquestes formes, i a les persones 3, 4 i 6 de l'imperatiu — **tenint** en compte, però, que aquest mode no té formes pròpies —, direm que té una distribució regular en aquest aspecte. En alguns casos, tal com **veurem**, **tenim una** forma velaritzada, també, a la segona persona de l'imperatiu (*estigues*, etc.).

L'arrel velaritzada es relaciona amb l'arrel bàsica de diferents maneres. Abans, però, cal indicar quins verbs presenten formes velaritzades. Citarem només els verbs simples. De la primera conjugació, tenim *estar*. De la segona amb l'infinitiu **-e-(r)**, *córrer* i els que tenen l'arrel acabada en **-s** — amb una distribució limitada —, menys *peïxer*; amb l'infinitiu en **-é-(r)**, *ser* (si partim d'aquesta forma més viva); amb l'infinitiu en **-ê-(r)** tots; amb l'infinitiu en **-re** tots, també, llevat dels que tenen l'arrel acabada en oclusiva (amb l'excepció de *cabre*, que és velaritzat) i *veure*; amb l'infinitiu acabat en una vocal i sense una expressió constant de l'infinitiu, els dos únics verbs del grup *dir* i *dur*. De la tercera, els dos acabats en **-n** a l'arrel, *tenir* i *venir*, i els dos amb l'infinitiu en **-re** *escriure* i *viure*.

La relació amb l'arrel bàsica presenta les modalitats següents:

α) La velar és afegida a l'arrel bàsica directament: aquesta darrera acaba en vocal (**dí-(r)** i **dú-(r)**) o en consonant (**-n** i **-l**) amb un canvi vocàlic addicional en *voler* (**búlg-i-s** i no **bòlg-i-s**), i en els verbs *tenir* i *venir* (**tíng-** i **bíng-** i no **téng-** i **béng-**).

β) La velar substitueix el darrer fonema de l'arrel: aquest és una **u-** (sense altres canvis o amb una **-i-** addicional en *caure*) o una consonant (**-b** en *haver*, **-d** en *poder*, el qual presenta també un canvi vocàlic — **púg-** per **póg-** — i **-s** en el cas de *condèixer* i *pardèixer*).

γ) La velar és afegida a l'arrel directament, però el darrer fonema d'aquesta sofreix un canvi: afecta els verbs en **-s** llevat dels ja citats. **-s** esdevé **-s** i la velar es manté sempre sorda. En el cas de *viure*, la **-s-** que precedeix la velar no es correspon amb cap fonema de l'arrel.

δ) La velar s'afegeix a l'arrel bàsica per mitjà d'un fonema, el qual és una **-i-** en els verbs *estar*, *saber* i *cabre* i també una **-ó-** en el cas especial de *ser* (**síg-** i **sók-**).

ε) La velar és afegida a una forma incompleta de l'arrel bàsica, amb l'addició d'una **-s-** que la precedeix: és el cas de *viure*, ja alludit: **bí + s + k-**.

ζ) L'arrel és afegida a la vocal temàtica (la qual no té sempre, tal com hem dit, un valor exclusivament temàtic): el verb *córrer*.

En comptes d'una velar trobem una palatal en *veure* (**béž-**), *anar*

(**báʒ-**), *haver* (en el qual la correlació es dóna entre **áʒ-** i la forma d'ús més limitat **átš**) i *fer* (sense la dita correlació, perquè no hi ha **fáʒ-** — en la llengua correcta — enfront de **fátš**, sinó **fás-**). En el primer verb, la palatal es relaciona amb l'arrel bàsica de la mateixa manera com ho fa la velar en els verbs amb **-u** final a la dita arrel i en el tercer d'una manera paral·lela a com ho fa la velar en el mateix verb. En *anar* i en *fer* sembla encertat de considerar la palatal afegida a una arrel seguida d'una vocal d'un caràcter semblant a la que hem vist, en referir-nos a la velar, en el darrer cas o grup establert. En **búʃ** de *voler* tenim una forma amb el darrer fonema de l'arrel bàsica palatalitzat amb un canvi vocàlic addicional (**búʃ** i no **bóʃ**).

No totes les formes de l'arrel indicades expressen, només, la idea lèxica del verb: la que apareix a la primera persona de l'indicatiu present — amb velar o palatal — expressa també les categories verbals de temps — amb la de mode i, fins a un cert punt, la d'aspecte — i la de persona — amb la del nombre. D'una banda, no van seguides dels morfemes que expressen les dites categories — llevat de la de persona al participi — com les altres variants de la mateixa arrel o les formes que n'ocupen el lloc i, de l'altra, la manca d'expressió de les dites categories no pot considerar-se característica com a la tercera persona i, a vegades a la primera, d'altres temps verbals. A aquestes formes cal afegir **sé** i **é** o **é** (o **átš**) dels verbs *saber* i *haver* respectivament. Pel que fa a aquest darrer, en les altres persones de l'indicatiu present cal considerar una expressió conjunta de l'arrel i del temps (i la conjugació) en les en **-é** i de l'arrel en les en **-á** i **-əb**. Cal tenir en compte, certament, que es tracta d'un verb auxiliar ben caracteritzat i que la idea lèxica és expressada, en realitat, pel participi en els temps compostos. Les formes, pràcticament inusitades, *fiu* i *viu*, dels verbs *fer* i *viure*, poden ésser incloses ací quant a l'expressió conjunta a què ens hem referit abans.

L'arrel de la forma de l'imperatiu *vine*, del verb *venir*, o sigui **bín-**, ha de figurar en aquest grup, però no té, certament, l'expressió conjunta dels casos alludits darrerament. La **i-** de les formes secundàries *iré*, etc., i *iria*, etc., és l'arrel i no segueix cap vocal temàtica.

La presència de les formes velaritzades — o llurs equivalents en el sentit que ara ens interessa, com les secundàries *facem* i *faceu* del verb *fer* — a la persona 4 del subjuntiu present (i alguna vegada a la 5) i de l'imperatiu permet d'evitar la confusió general entre aquestes persones i les corresponents de l'altre present. Així, enfront de la forma comuna *cantem*, per exemple, del verb *cantar*, en el verb *beure* podem oposar *bevem* a *beguem*. Llavors cal atribuir a l'arrel velaritzada — o equivalent — una expressió modal (del subjuntiu). En els verbs *anar*, *ser* i *haver*

la diferència entre les dites persones dels dos presents resta assegurada per altres caràcters també.

L'arrel del participi presenta variants que podríem estudiar ací: *tan-mateix*, per llur caràcter especial, les tindrem en compte en referir-nos a la dita forma nominal del verb.

c) Les diferències entre les formes radicals poden explicar-se, a vegades, per lleis fonològiques internes d'un verb o grup de verbs. Així, els verbs que tenen l'arrel bàsica acabada en **-u** davant el morfema de l'infinitiu **-rē**, canvien, davant vocal accentuada, el dit fonema en **-b**, **-i** o el perden, la qual cosa dóna lloc a l'existència de tres subgrups. Els verbs que tenen l'arrel bàsica en **-n** o **-l** afegeixen una **-d-** davant **r**, la qual ocupa el lloc de la vocal temàtica que manca. En els verbs *tenir* i *venir* aquest canvi comporta també el de la vocal de l'arrel (**-ē-** en **-i-**). Els verbs *dir* i *riure* canvien la **-i-** de l'arrel (el segon després de perdre la **-u**) en **-ē** davant la **-i-** no accentuada de l'imperfet fort. També experimenten canvis en aquesta mena d'imperfet les arrels dels dos verbs *fer* i *caure* i les de tots els del grup que canvien la **-u** final per **-i** davant vocal accentuada: el primer, afegeix una **-ē** a l'arrel **f-**; el segon, ultra l'alludida pèrdua de la **-u**, comuna als altres verbs del grup, canvia la **-a-** en **-ē**. El verb *eixir* ofereix una alternança ben característica de les vocals **-ē-** i **-i-** segons que l'accent manqui o no a l'arrel.

Cal esmentar ací la irregularitat dels verbs incoatius a la tercera conjugació, en els quals l'infex apareix en les formes de l'arrel, que en la conjugació regular són accentuades.

Una explicació com les anteriors és més difícil en altres casos. Considerant les formes amb **s** de l'arrel del verb *ser*, veiem que **s-** és la més general i apareix acompanyada d'una vocal temàtica (o de parcial valor temàtic); **ēs-** només apareix sola (a l'indicatiu present) si exceptuem les variants lliures de l'infinitiu i del gerundi **ēs-ē(r)** i **ēs-ē-n(t)**; **sō-** apareix al plural de l'indicatiu present, llevat de la variant lliure **sō** de la primera persona. Si comparem les variants amb **f-**, veurem que **fu-** apareix davant de **i-** i **fō-** en els altres casos.

En el verb *haver* podem oposar la forma **ēb-**, davant de vocal accentuada, a **ēu-**, davant **-r-**. Les formes monosil·làbiques de l'indicatiu present presenten més dificultats. Sembla clar, no obstant, que a la primera persona cal considerar l'expressió conjunta de l'arrel, del temps i de la persona (i el nombre) i a la tercera podem considerar aquesta darrera categoria representada per zero. A les altres formes del mateix temps tenim **ē-** davant **-m** i **-u** i **á-** davant **-s** i **-n**.

En el verb *dir*, partint de la forma **dfu-**, tenim **dí-** o **di-** davant vocal accentuada o consonant excepte **-s**: llavors caldra donar a la **-(r)** de

l'infinitiu el valor ple d'una consonant, malgrat la seva aparició limitada.

En un cas com **péndre** cal considerar una dissimilació comuna a la llengua i, per tant, no pas característica del verb. L'arrel bàsica és, no cal dir-ho, **prén-**.

2. *La irregularitat afecta la vocal temàtica.* — Poden donar-se les següents possibilitats:

a) Manca als verbs de la segona conjugació que tenen l'arrel bàsica acabada en una oclusiva (**-b**, **-p**, **-d** i **-t**), en **-n** o **-l** — en aquest cas és substituïda per una **-d-** — i en **-u** a l'indicatiu futur i al condicional. Igualment, en els verbs de la tercera conjugació acabats en **-n** a l'arrel *tenir* i *venir* i els en **-re** *viure* i *escriure*. Falta també en algunes formes del verb *ser*: **só-m** i **só-u** a l'indicatiu present, a tot l'indicatiu imperfecte (**ér-** seguit del morfema temporal), a l'indicatiu perfecte i al subjuntiu imperfecte (**fó-** seguit, també, del morfema temporal). Podem tenir en compte ací les persones 4 i 5 dels perfects perifràstics i d'*haver* a l'indicatiu i subjuntiu present.

b) La vocal temàtica apareix irregularment a les persones 2 i 3 de l'indicatiu present dels verbs de la segona conjugació que tenen l'arrel bàsica acabada en **-r** — el cas de *córrer* — i dels de la tercera que l'acaben en els grups **-bl** i **-br** (*obrir* i *omplir*). Apareix a la persona 2 del mateix temps als verbs de la segona en **-s** i **-š** (com *vèncer* i *parèixer*) i als de la tercera en **-s**, **-z** i **-š** i **-ž** (com *tossir*, *cosir*, *cruixir* i *fugir*). En tots aquests casos tenim la mateixa vocal temàtica de la primera conjugació en formes de la segona i la tercera que, regularment, no en tenen cap. Per tant, no podem atribuir cap valor temàtic a la dita vocal, sinó solament temporal. En el mateix cas cal considerar, naturalment, la **-ę-** que segueix l'infix **-ęš-** dels verbs incoatius a la segona persona de l'indicatiu present i la de les formes especials de l'imperatiu velaritzades *estigues*, *pugues*, *sàpigues*, *vulgues*, *tingues*, la palatalitzada *veges* i la construïda sobre l'arrel bàsica *corre* o sobre una altra arrel *vine*. En el cas de *fes* i *ves* la vocal correspon clarament a la segona conjugació, però la segona forma pertany a un verb de la primera.

c) Presència d'una vocal diferent a la que correspon. L'acabem de veure en el verb *anar* (*ves*); el mateix verb ens ofereix una vocal pròpia de la tercera conjugació en el futur i el condicional (*aniré* i *aniria*). En aquest mateix verb també, juntament amb *estar* i *fer*, trobem a l'indicatiu present una **-á-** en comptes de les variants temàtiques i temporals regulars: en el darrer d'aquests verbs la irregularitat és doble, perquè pertany a la segona conjugació. Una altra possible interpretació seria de considerar la dita **-á-** dins l'arrel.

3. *La irregularitat afecta l'expressió del temps.* — Cal tenir present ací el que hem dit en referir-nos a la vocal temàtica en relació amb la significació temporal. En el darrer cas alludit sembla justificada, també, una interpretació purament temporal de la vocal. Cal tenir en compte ací, igualment, les formes amb una expressió conjunta de l'arrel, el temps i la persona (formes velaritzades o palatalitzades de la primera persona de l'indicatiu present, *sé*, de *saber*, *he*, d'*haver* i els perfets gairebé inusitats *fiu*, de *fer*, i *viu*, de *veure*). La **-u** de *feu*, *fou* i *veu* pot ésser considerada una expressió temporal i personal alhora. Finalment, les formes *vàgim* i *vagin*, i les d'*haver* *hàgim* i *hagin* tenen una **-i-** temporal irregular, i els verbs *saber* i *cabre* tenen una **-e-** al mateix temps en comptes de **-i-** a totes les altres persones. En **f-ê-t** la vocal temàtica és una excepció. I també la variant **-re-** del condicional amb l'arrel **fô-**, en el verb *ser* (**fô-re**).

4. *La irregularitat afecta l'expressió de la persona.* — Cal tenir en compte els casos en els quals la persona és expressada conjuntament amb la del temps i, fins i tot, amb la de l'arrel. Un problema especial ofereix la **-s** final de les formes irregulars de l'imperatiu indicades abans: d'una banda, aquest fonema correspon al morfema general propi de la segona persona; de l'altra, en totes les dites formes no té, en realitat, un valor diferencial, comparable al que podem observar als altres temps.

5. *Les formes nominals del verb irregulars.* — Si l'única expressió regular de l'infinitiu és **-e-(r)**, totes les altres, que veurem en referir-nos als verbs de la segona conjugació, són irregulars. L'única irregularitat del gerundi és la **-ê-** dels verbs que la tenen també a l'infinitiu enfront de la **-ê-** regular.

En el participi cal assenyalar les següents modalitats:

En primer lloc, les diferents classes de participis irregulars que assenyalem tenen un caràcter comú: l'accent és sobre l'arrel i no sobre la vocal amb valor temàtic, excepte els que tenen l'arrel acabada en els grups **-bl** i **-br**. Són, doncs, participis forts llevat de l'excepció indicada. El morfema propi del participi pot ésser una **-t** o una **-s**. Els participis formats sobre l'arrel velaritzada no poden ésser considerats irregulars, perquè la irregularitat és solament a l'arrel i no manca la indicació temàtica. En algunes classes de participis que considerem irregulars, la irregularitat és, també, a l'arrel, però a diferència dels alludits darrerament, les variants radicals del participi són úniques o no van seguides de la vocal temàtica.

Participi irregular (generalment fort) en **-t**. Aquest fonema és afegit a l'arrel inalterada, la qual pot acabar en una líquida (**-r** o **-l**) o en una vocal. A la primera classe pertanyen **môl-t** de *moldre*, **sôl-t** dels compostos

amb **-soldre**, **tòl-t** de *toldre*, **mòr-t** de *morir*. La **-t** és muda o molt feble després de **-l-** i, menys, després de **-r-**: si no podem percebre-la, hem d'atribuir a l'arrel l'expressió conjunta d'ambdues significacions. A la segona classe pertanyen **dí-t** de *dir* i **dú-t** de *dur*. Ací cal situar el participi *fet*, de *fer*, si fem l'anàlisi **fé-t**. Les alteracions de l'arrel poden consistir en una pèrdua de la **u-** final en **eskr-í-t**, d'*escriure*, o en el canvi addicional, també, de la vocal precedent a la dita **-u** en **tré-t**, de *treure*. Els verbs de la tercera conjugació que tenen l'arrel acabada en els grups **-bl** i **-br** afegeixen una **-é-** oberta més una **-r-** després del primer grup i una **é** entre les dues consonants del segon abans de la **-t**. Una altra alteració és la **-s** addicional que els verbs *pondre* i *veure* ofereixen davant la **-t**: **pòs-t** i **bís-t** (la darrera amb canvi vocàlic). Finalment, la **-t** va precedida d'una **-i-** al verb *coure* i la **-ó-** es canvia en **-u**: **kúi-t**.

Participi irregular en **-s**. És fort en tots els casos. La **-s** es troba en el lloc d'una consonant **-t** o **-l** o bé una vocal desaparegudes. Sense canvi vocàlic: **mé-s** de *metre*, **rumá-s** de *romandre*, **fé-s** de *fendre*, **pé-s** dels compostos amb *-pendre*, **fó-s** de *fondre*, **pré-s** de *prendre*. Amb canvi vocàlic: **ensé-s** d'*encendre*, **té-s** dels compostos amb *-tendre*, **tò-s** de *tondre*.

6. Ací cal tenir en compte la duplictat de **něš-** i **náš-** (*nèixer* i *naïxer*), **žě-u-** i **žáu-** (*jeure* i *jaure*), la de **ěse-(r)** i **sě-(r)** (*ésser* i *ser*), la de **f-é-m** i **f-é-u** enfront de **fes-é-m** i **fes-é-u** al subjuntiu present del verb *fer*, **dú-** i **dúu-** del verb *dur* a l'indicatiu present i a l'imperatiu, etc. No són variants lliures, naturalment, *he* i *haig* del verb *haver*, perquè no podem emprar la segona forma sempre que podem usar la primera.

B) La classificació dels verbs irregulars

Classificarem els verbs irregulars a partir de la conjugació a la qual pertanyen (primera, segona o tercera). La determinació de la conjugació la farem, naturalment, segons la vocal temàtica. Els verbs *escriure* i *viure*, per exemple, malgrat la forma de llur infinitiu, la qual, fora d'aquests verbs, solament es troba a la segona conjugació, i el fet que ells presenten formes temàtiques pròpies de la segona conjugació, seran inclosos a la tercera perquè, d'una banda, la forma de l'infinitiu no és decisiva i, de l'altra, les formes alludides de la segona conjugació són velaritzades, les quals, quan es combinen amb expressions temàtiques, ho fan sempre amb les de la segona (que poden ésser comunes a les de la primera). Per la segona raó alludida hauríem d'incloure també a la segona conjugació els verbs *tenir* i *venir* i llurs compostos. Altrament, les formes que substi-

tueixen sovint les velaritzades són amb *-i-*: així, *escriuís* per *escrigués* i *vivís* per *visqués*. No explicarem els caràcters de les diferents irregularitats, perquè ja ens hi hem referit abans. Finalment, si no diem res expressament contra aquesta norma, entendrem que els verbs compostos segueixen el camí dels simples, els quals seran els únics esmentats.

1. *Verbs irregulars de la primera conjugació.* — Els dos únics verbs irregulars d'aquesta conjugació són *estar* i *anar*. Les formes del verb *dar* poden considerar-se regulars, construïdes sobre l'arrel **d-**.

Estar. L'arrel bàsica és **est-**. Les irregularitats són: a) Manca d'accent a l'arrel quan ha de tenir-lo segons el model regular i, en relació amb aquest fet, presència d'una **-á-** a l'indicatiu present en comptes de la **-e-** regular (IVA 2c). b) Formes velaritzades representades per **estíg-**, en distribució regular, excepte al participi (*estat*) (IVA 1bδ). c) *Estigues* a l'imperatiu (IVA 2b).

Anar. a) Bé que podem considerar **en-** l'arrel bàsica, aquest verb es caracteritza per una duplictat d'aquesta arrel i les començades amb **b-**: **b-** i les palatalitzades representades per **báz-**. La distribució de les variants radicals és característica d'aquest verb (IVA 1a). b) Una **-á-** paral·lela a la d'*estar* a l'indicatiu present. Una altra interpretació és la de considerar la dita **-á-** dins l'arrel (en el cas d'aquest verb i de *fer*, d'acord amb la història d'aquests mots) (IVA 2c). c) Una **-i-** en comptes de **-e-** al futur i al condicional (IVA 2c). d) Una arrel diferent, sense vocal temàtica, a les formes secundàries **i-ré**, etc., i **i-ríe**, etc. (IVA 1b.) e) *ves* a l'imperatiu (IVA 2b). Afegim ací les formes exclusives dels perfets perifràstics, procedents d'*anar*.

2. *Verbs irregulars de la segona conjugació.* — Establim cinc grups, que corresponen a les cinc classes d'infinitiu: **-e-(r)**, **-é-(r)**, **-ê-(r)**, **-re** i el format pels dos verbs *dir* i *dur* (no tenen vocal temàtica a l'infinitiu ni una expressió constant d'aquest — com els del grup anterior — puix que la **-(r)** final només apareix, com en els altres casos, davant pronoms personals febles).

a) Verbs amb l'infinitiu en **-e-(r)**. Distingirem tres irregularitats: 1) Velarització de l'arrel. La trobem en el verb *córrer* (IVA 1bζ) — **kuřeg-**, sense altres variants — i en els acabats en una palatal **-š** *créixer*, *merèixer* i *néixer* (o *nàixer*) (IVA 1bγ) i *conèixer* i *parèixer* (IVA 1bβ). *Péixer* és una excepció. Igual que *córrer*, el primer grup de verbs amb palatal ofereix una forma velaritzada única a l'arrel, la qual mai no porta l'accent: **kręsk-**, **męřsk-** i **nęsk-**. En el segon grup les variants són representades per **kunég-** i **perég-**. 2) La presència d'una **-e-** a la segona persona de

l'indicatiu present dels verbs en **-s** — *tòrcer* i *vèncer* —, en **-ñ** — els citats anteriorment — i en **-r**, amb l'exemple únic de *còrrer*, el qual presenta la dita vocal també a la tercera persona del mateix temps i a la segona de l'imperatiu (IVA2b). 3) Els verbs en **-n** tenen un participi fort (accentuat a l'arrel) en **-t** — *constrènyer* i *restreñyer* — o en **-s** — *empènyer* i *alènyer* (IVA5). Cal exceptuar el verb *pertànyer*, que té un participi regular i un altre format sobre l'arrel velaritzada.

b) Verbs amb l'infinitiu en **-ç(r)**. Cal incloure ací els verbs *ser* (*ésser*) i *fer*.

Ser (*ésser*). Podem considerar **s-** l'arrel bàsica, que trobem a les formes **s-ç(r)**, **s-ç-n(t)**, **s-ç-rç**, etc., **s-ç-riç**, etc. Una interpretació d'una variant radical **sç-** — com **fç-** en el verb *fer* — fa més difícil la integració del verb amb les formes flexives comunes. Les irregularitats són: a) Les formes radicals **çs-** i **sç-** (IVA1c); **çt**, **çr-** i la parella **fç-** i **fu-** (IVA1ac). b) Les formes velaritzades **sçk** (junt amb **sç-**) i **sçg-** (IVA1bδ). c) *sigues* a l'imperatiu (IVA2b). d) **fç-u** (IVA3). L'ús del participi *estat* no constitueix cap caràcter morfològic. Hem partit de *ser* i no d'*ésser* perquè és una forma més viva: l'altra, és clar, ens hauria portat a una anàlisi una mica diferent.

Fer. L'arrel bàsica és **f-**, que trobem a les formes **f-ç(r)**, **f-ç-n(t)**, **f-á-** (si no analitzem **fá-**), **f-ç-rç-s**, etc., **f-ç-rç**, etc., **f-ç-riç**, etc. Les irregularitats són: a) El participi **f-ç-t** (IVA5). b) Les formes **fátš**, **fás-**, **fíu** : **fç-** (*feia*, etc.); **fç u** (IVA3). c) *fes* a l'imperatiu (IVA2b).

c) Verbs amb l'infinitiu en **-ç(r)**. Aquest grup és format per pocs verbs, els quals seran citats a continuació amb llurs característiques. Les irregularitats són: a) Tots tenen formes velaritzades en una distribució gairebé regular, alterada només per la presència de formes com *vull*, de *voler* (IVA1b), *sé*, de *saber* (IVA1b) i les més complicades del verb *haver* (IVA1b). La velar és afegida a l'arrel bàsica quan aquesta acaba en **-l**: en els altres casos la relació entre ambdues arrels és més complicada (IVA1bβ). Cal afegir, encara, els canvis vocàlics que manifesten *vulguis*, de *voler* i *puquis*, de *poder* (IVA1bαβ). b) No tenen vocal temàtica al futur i al condicional (IVA2a). c) Els acabats en **-l** afegixen una **-d-** a l'arrel bàsica davant **r** (IVA2a). d) Els verbs *saber*, *voler* i *poder* tenen formes especials a l'imperatiu: *sàpigues*, *vulgues* i *puques* (IVA2b). Excepcionalment, l'expressió temporal és **-ç-** al subjuntiu present del verb *saber* (tal com veurem en *cabre*) (IVA2b).

Valer: **bál-**, **bèld-**; **bálg-**. *Soler*: **sól-**, **suld-**; **sólg-**. *Voler*: **ból-**, **buld-**; **búlg-**; **buł**. *Saber*: **sáb-**; **sápig-**; **sé**. *Poder*: **pód-**; **púg-**. *Haver*: **çb-**, **çu-áç-**, **átš**; **çg-**. Les formes vocàliques monosil·làbiques de l'indicatiu present i, en general, la conjugació complicada d'aquests verbs ja ha estat estu-

diada (IVA 1b). Cal tenir en compte, també, les formes **éu-** i **éç-** d'*heure*.

d) Verbs amb l'infinitiu en **-re**. Distingirem tres subgrups segons que el fonema final de l'arrel bàsica sigui una oclusiva, una **-n** o **-l** o una **-u**. Cap d'aquests verbs no té vocal temàtica al futur i al condicional (i a l'infinitiu).

α) Verbs que tenen l'arrel bàsica acabada en una consonant oclusiva (**-t**, **-d**, **-p** i **-b**). Són, amb alguna excepció, gairebé regulars: és ben sabut que Pompeu Fabra inclou *perdre* com a model regular de la segona conjugació, junt amb *témer*. Podem incloure ací els verbs *batre*, *botre*, *cabre*, *metre*, *perdre*, *rebre*, *rompre* i els compostos amb *-cebre* (*percebre*, etc.). Solament *cabre* té formes velaritzades, representades per **kápig-**, (IVA 1bδ), paral·leles, en part, de les de *saber* (la distribució és diferent). Aquest verb — *cabre* — té, com *saber* també, una expressió del temps especial al subjuntiu present (**-ç-**) (IVA 2). El participi és regular en tots els verbs, excepte el de *metre* — i el dels seus compostos, naturalment — que és en **-s**. Amb l'excepció, doncs, dels verbs *cabre* i *metre*, les variants radicals dels altres verbs obeeixen els principis generals fonològics de la llengua. Ultra l'arrel velaritzada de *cabre* ja esmentada, la bàsica és **káb-** en el mateix verb. En *metre* cal tenir en compte l'arrel bàsica **mét-** i la pròpia del participi **mé-s**. (IVA 5).

β) Verbs que tenen l'arrel bàsica acabada en **-n** o **-l**. Els primers són *fendre*, *fondre*, *encendre*, *pondre*, *prendre*, *romandre*, *vendre*, *tondre* i els compostos amb *-fendre*, *-pendre*, *-tendre*. Els altres: *caldre*, *doldre*, *moldre*, *toldre* i els compostos amb *-soldre*. Les irregularitats comunes són:

a) La velarització, amb la consonant afegida a l'arrel (IVA 1bα). La distribució és regular, amb l'excepció del participi, que només és velaritzat en els verbs *doldre* i *caldre* (i en la forma secundària *vengut*, de *vendre*).

b) Una **-d-** és afegida a l'arrel bàsica davant *r* (IVA 2a). El participi és fort en tots els verbs: en **-s** en el primer grup, llevat de *pondre* i *vendre* (*venut* i *vengut*), i en **-t** en el segon, llevat dels esmentats *doldre* i *caldre* (IVA 5). A continuació, donem les formes radicals dels verbs més representatius: *Doldre*: **dól-**, **dóld-**; **dólg-**. *Moldre*: **mól-**, **móld-**; **mólg-**. *Vendre*: **bén-**, **bénd-**; **béng-**. *Prendre*: **prén-**, **prénd-** (amb la variant lliure i general **pénd-** per dissimilació); **préng-** i la del participi **pré-s**. *Encendre*: **ensén-**, **ensénd-**; **enséng-** i la del participi **ensé-s**. *Fondre*: **fón-**, **fónd-**; **fóng-** i la del participi **fó-s**. *Pondre*: **pón-**, **pónd-**; **póng-** i la del participi **pós-t**.

γ) Verbs que tenen l'arrel acabada en **-u**. Formen un grup nombrós de verbs, que esmentarem en els subgrups que establim segons que la **-u** final esdevingui, davant vocal accentuada, una **-b-**, una **-i-** o desaparegui. Les irregularitats generals són: a) La velarització, excepte en *veure*, que

té formes palatalitzades. La distribució és regular, però *treure* no té el participi velaritzat. Trobem la consonant velar en el lloc de la **-u** final, amb l'addició d'una **-i-** en el verb *caure* (IVA1bβ). b) Falta la vocal temàtica a l'infinitiu, al futur i al condicional (IVA2a). Els verbs amb una **-ô-** davant la **-u** final de l'arrel tenen una variant fonològica amb una **-ɛ-** en comptes de la **-ô-** segons els principis generals de la llengua: així, **môu-rɛ** però **mɛu-rá**. Els tres subgrups alludits abans són:

1) La **-u** final de l'arrel bàsica esdevé **-b-** davant vocal accentuada. Cal incloure els verbs *beure*, *moure*, *deure* i *ploure*. Ací podem tenir en compte *heure*, amb les formes radicals **ɛu-** **ɛb-** i **ɛg-**. Tal com hem dit abans, els verbs *escriure* i *viure*, que tenen una parcial relació amb aquest grup, seran estudiats dins la tercera conjugació. Una irregularitat comuna als quatre verbs indicats és la velarització del participi. Les formes radicals de *beure* (paral·leles a les de *deure*) i *moure* (paral·leles a les de *ploure*) són: del primer, **bɛu-**, **bɛb-**; **bɛg-**; del segon, **môu-**, **mub-**; **môg-** (**môu-** esdevé **mɛu-** en perdre l'accent segons un principi general de la llengua).

2) La **-u** final de l'arrel bàsica esdevé **-i** davant vocal accentuada. Cal incloure els verbs *caure*, *creure*, *jeure* (o *jaure*), *lleure*, *treure* i *veure*. Les altres irregularitats són: a) L'imperfet fort, amb canvi vocàlic en *caure* (IVA1c). b) El participi velaritzat, excepte en *treure* i *veure* (IVA5). c) Les formes especials de l'imperatiu *cregues* i *veges* dels verbs *creure* i *veure* (IVA2a). Les formes radicals de *caure* són: **káu-**, **kɛi-**, **kɛ-**; **káig-**. Les de *creure* (paral·leles a les de *jeure*, *lleure* i *seure*): **krɛu-**, **krɛi-**, **krɛ-**; **kreg-**. Les de *veure*: **bɛu-**, **bɛi-**, **bɛ-**; **bɛz-**; les de l'indicatiu perfet **bíu**; **b-** (**b-ɛ-rɛ-s**, etc., al costat de **bɛi-ɛ-rɛ-s**, etc.), i la del participi **bís-** de *vist*. Cal assenyalar, encara, l'expressió especial del temps i de la persona en la forma **bɛ-u** (IVA3).

3) La **-u** final de l'arrel bàsica desapareix davant vocal accentuada. Cal esmentar ací els verbs *cloure*, *coure*, *noure*, *ploure*, *raure* i *riure*. Aquest darrer amb la independència que li dona la presència d'una **-i-** a l'arrel davant la **-u**, la qual es canvia en **-ɛ** davant la **-i-** no accentuada de l'imperfet fort (IVA1c). El participi és velaritzat en els verbs *noure*, *ploure* i *riure*; els altres el tenen fort, en **-t** o **-s** (IVA5). Les formes radicals de *coure* són: **kôu-**, **ku-**; **kôg-** (**kôu-** esdevé **kɛu-** en perdre l'accent segons un principi general de la llengua). Les de *noure* i *cloure* són paral·leles, amb la diferència, de tota manera, que el segon té el participi en **-s**: **klô-s**. Les de *ploure*: **plau-**, **plɛ-**; **plág-**. Les de *riure*: **ríu-**, **ri-**; **rɛ-**; **ríg-**.

e) Verbs sense cap indicació temàtica a l'infinitiu i, alhora, sense una expressió constant d'aquest darrer. Ací cal considerar els verbs *dir* i *dur*, els quals són inclosos a la segona conjugació per les formes de

llur vocal temàtica. El primer dels dos verbs esmentats pot comparar-se amb els del subgrup anterior si partim de l'arrel **díu-** i la considerem canviada en **di-** davant vocal accentuada, bé que, en aquest cas, ho sigui també en altres circumstàncies (IVA1c). Les altres irregularitats són: *a)* L'imperfet fort, amb canvi vocàlic en *dir* (IVA1c). *b)* Les formes velaritzades, amb una distribució regular, excepte al participi (IVA5). *c)* El participi sense indicació temàtica en **-t** (IVA5). *d)* La forma *digues* de l'imperatiu de *dir* (IVA2b). Les formes radicals d'aquest verb són: **díu**, **dí-**, **dé-**; **díg-**. Les de *dur*: **dú-** (i la variant lliure **dúu-**); **dúg-**.

3. *Verbs irregulars de la tercera conjugació.* — Cal establir els subgrups següents:

a) Verbs amb l'infix **-eix-** (**-eš-**) a l'arrel quan aquesta ha de portar l'accent en el model regular. Són més nombrosos que els regulars i prescindim d'esmentar-los. Tampoc no esmentarem els que vacillen entre aquesta conjugació i la regular si no presenten alguna altra particularitat. Oportunament ens hem referit a la relació entre l'arrel bàsica i la incoativa amb l'infix junt amb altres canvis comparables (IVA1c) i a la presència d'una **-e-** davant la **-s** final, indicadora de la segona persona a l'indicatiu present (IVA2b). Un verb d'aquest grup, *pruir*, té, tanmateix, **prúu-** a l'indicatiu present (ultra **prúi-** al subjuntiu present); *lluir*, quan no és incoatiu, té **lúu-s** i **lúu** a l'imperatiu, al costat de les formes corresponents amb una sola **-ú-**. Els verbs *cobrir*, *complir*, *establir*, *reblir*, *oferir* *sofrir* tenen un participi irregular en **-t**, sense indicació temàtica i amb l'addició dels fonemes **-ér-** a l'arrel en els que l'acaben en **-l** (IVA5). En el segon, **kumplér-t** al costat del regular **kumpl-i-t**.

b) El verb *morir* representa una modalitat, en la qual l'única irregularitat és una **-t** afegida a l'arrel en el participi: **mór-t** (IVA5).

c) Els verbs *obrir* i *omplir*, que tenen també un participi irregular (IVA5), presenten la vocal **-e-** a les persones 2 i 3 de l'indicatiu present i a l'imperatiu (IVA2b). Uns altres vebs — els acabats **-s**, **-š**, **-z** i **-ž** — tenen la mateixa vocal, però només a la segona persona de l'indicatiu present: *brunzir* i *cruixir*, quan no són incoatius, *cosir*, *eixir* i *fugir* (IVA2b). Altrament, el verb *eixir* ofereix una característica alternança entre la vocal accentuada **-í-** i la no accentuada **-e-**.

d) Un altre subgrup és el format pels verbs *tenir* i *venir*, comparable al que, a la segona conjugació, formen els que tenen l'arrel acabada en **-n** o **-l** davant l'expressió de l'infinitiu. Les irregularitats dels esmentats verbs són: *a)* Formes velaritzades amb la vocal de l'arrel canviada en **-i-** (IVA1b), amb una distribució regular i amb formes temàtiques de la segona conjugació, com és general amb aquesta mena d'arrel.

b) Falta la vocal temàtica davant **r** i el seu lloc és ocupat per una **-d** amb un canvi vocàlic paral·lel a l'assenyalat en les formes velaritzades (IV 1c). c) Pèrdua de la **-n** en posició final de mot (IV 1c). d) Les formes *tingues* i *vine* a l'imperatiu (IV 2a). Les formes radicals de *tenir* són: **tén-**, **té-**, **tind-**; **ting-**. Les de *venir* són paral·leles, excepte **bín-** a l'imperatiu (IV 1b).

e) Un darrer subgrup és el format pels verbs *escriure* i *viure*, els quals ofereixen els caràcters diferencials dels verbs en **-u** de la segona conjugació que canvien la dita **-u** en **-b** davant una vocal accentuada, però amb la característica temàtica que ens permet d'incloure'ls a la tercera conjugació. Cal tenir en compte la velarització del verb *viure* en **-sk-**, gens comuna (IV 1bγ). Tal com hem dit en referir-nos als verbs *tenir* i *venir*, les formes velaritzades es combinen amb el tema de la segona conjugació. Les formes radicals d'*escriure* són: **ęskríu-**, **ęskrib-**; **ęskríg-**, però el participi **ęskrí-t** (IV 5). Les de *viure*: **bíu-**, **bib-**; **bísk-**.

V

OBSERVACIONS FINALS

1) Ens hem limitat a les formes correctes, tot i que la nostra investigació no té cap propòsit normatiu.

2) La nostra investigació té un caràcter exclusivament sincrònic i els canvis a què ens hem referit sovint no són necessàriament reals o històrics.

3) Hem prescindit d'una referència detallada i sistemàtica a la distribució de les formes perquè la suposem coneguda del lector o, si més no, la pot consultar en qualsevol bona gramàtica catalana.

4) Hem pretès de fer un estudi dels verbs regulars i irregulars basat en els morfemes que cal tenir en compte en les formes verbals personals i no personals. Igualment, hem procurat que els grups establerts dels verbs irregulars manifestin la unitat necessària que ens permeti d'entendre la conjugació de cada verb a partir dels trets característics de cadascun dels grups alludits.

5) La pronunciació de les formes estudiades és la pròpia del català oriental, en la seva modalitat barcelonina.

JOSEP ROCA I PONS

University of Indiana, Bloomington.